

4. Dixon R., Landau D. Tiered Constitutional Design. *The George Washington Law Review*. 2018 Vol. 2(86). P. 438–512.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРОЦЕДУРИ КОНКУРСНОГО ВІДБОРУ СУДДІВ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЯК КЛЮЧОВОЇ УМОВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Бесчастний Віктор Миколайович

доктор юридичних наук, доктор наук з державного управління,

професор, Заслужений юрист України,

керівник Секретаріату Конституційного Суду України

(м. Київ, Україна)

Український народ століттями у запеклій боротьбі відстоює свою свободу та демонструє європейську ідентичність і відданість засадничим цінностям європейського правопорядку. Незворотність європейського та євроатлантичного курсу України закріплено в абзаці п'ятому преамбули Конституції України – Основного Закону держави, гарантування верховенства якого на всій території України здійснює Конституційний Суд України.

Європейська Рада на підставі Висновку Європейської Комісії щодо української заявки на членство в Європейському Союзі [1] 23 червня 2022 року ухвалила рішення про надання Україні статусу кандидата в члени Європейського Союзу (далі – ЄС). Таке рішення ухвалено одночасно з наданням Європейською Комісією низки рекомендацій, виконання яких дозволить розпочати перемовини про набуття Україною повноцінного членства у ЄС. Перша з семи рекомендацій, наведених у зазначеному висновку, – рекомендація про необхідність ухвалення та запровадження законодавства щодо процедури відбору суддів Конституційного Суду України (далі – Суд), у тому числі процесу попереднього відбору кандидатур, який має ґрунтуватися

на оцінці доброчесності та професійних якостей відповідно до рекомендацій Європейської Комісії „За демократію через право“ (Венеційська Комісія).

Слід зауважити, що Президент України ще Указом від 11 червня 2021 року № 231/2021 затвердив Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки [2] (далі – Стратегія). Основною метою Стратегії у частині розвитку конституційного судочинства стало визначення пріоритетів щодо удосконалення конституційно-правового регулювання, насамперед порядку відбору суддів Суду, забезпечення їх доброчесності, професійної компетентності та політичної неупередженості, прозорих підстав та дієвих механізмів притягнення суддів Суду до відповідальності, гарантування прийняття Судом обґрунтованих рішень і висновків на засадах верховенства права, пріоритету прав і свобод людини, цінностях і принципах, визначених Конституцією України. А одним із ключових заходів для реалізації Стратегії було визначено удосконалення процедур конкурсного відбору кандидатур на посаду судді Суду, ефективної перевірки їх доброчесності, відповідності рівню професійної компетентності та високим моральним якостям (із можливим залученням міжнародних експертів) (пункти 2, 4 Стратегії).

На виконання вимог Європейської Комісії Верховна Рада України з урахуванням низки рекомендацій Європейської Комісії „За демократію через право“ (Венеційська Комісія) [3; 4] ухвалила закони України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України на конкурсних засадах“ від 13 грудня 2022 року № 2846–ІХ [5] та „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення положень про конкурсний відбір кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України“ від 27 липня 2023 року № 3277–ІХ [6].

Секретаріат Суду в порядку пункту 8 частини другої статті 44 Закону України „Про Конституційний Суд України“ від 13 липня 2017 року

№ 2136–VIII [7] (далі – Закон) надавав свої пропозиції до проєкту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення положень про конкурсний відбір кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України (реєстр. № 9322 від 25 травня 2023 року) [8] з урахуванням рекомендацій Європейської Комісії „За демократію через право“ (Венеційська Комісія). Так, пропонувалось доповнити вказаний законопроект приписами про врахування принципу гендерної рівності під час формування Дорадчої групи експертів з дотриманням вимог, що визначені Законом України „Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків“ від 8 вересня 2005 року № 2866–IV [9], а також розширити коло джерел інформування про оголошення конкурсу на посаду судді Суду, не обмежуючи їх лише офіційними вебсайтами суб’єктів обрання або призначення суддів Суду (наприклад, через публікацію в загальнонаціональних офіційних виданнях, у спеціалізованій правничій періодиці тощо). Проте зазначені пропозиції не враховано.

Законом України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України на конкурсних засадах“ від 13 грудня 2022 року № 2846–IX [5] Закон доповнено главою 2¹ „Порядок відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду“. У частині першій статті 10² Закону передбачено утворення Дорадчої групи експертів для сприяння суб’єктам призначення на посади суддів Суду в оцінюванні моральних якостей і рівня компетентності у сфері права кандидатів на посади суддів Суду. З огляду на приписи частини тридцять першої статті 10² Закону організаційно-технічне забезпечення діяльності Дорадчої групи експертів покладено на орган, який здійснює організаційне забезпечення діяльності Суду, тобто на Секретаріат Суду, у межах видатків, передбачених у Державному бюджеті України на відповідний рік для фінансування діяльності Суду (або за рахунок коштів залученої міжнародної технічної допомоги згідно з абзацом другим пункту 19 розділу IV „Перехідні положення“ Закону). Наразі у Секретаріаті Суду створено Робочу групу на чолі з Першим заступником керівника Секретаріату

Суду – керівником Департаменту організаційної роботи, розроблено та затверджено План заходів щодо організаційно-технічного забезпечення діяльності Дорадчої групи експертів [серед яких інформування громадськості про діяльність Дорадчої групи експертів через офіційний вебсайт Суду, налагодження ефективної комунікації з її членами, організаційний супровід і матеріально-технічне забезпечення її діяльності, зокрема вивчення питання щодо можливості залучення коштів міжнародної технічної допомоги (проєктів)], який повною мірою буде реалізовано після формування відповідними суб'єктами призначення повноважного складу Дорадчої групи експертів. На цей час до складу Дорадчої групи експертів призначено: від Президента України – директора Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка Васильченко Оксану [10]; від Ради суддів України – суддю Верховного Суду України у відставці Романюка Ярослава [11]; від Венеційської комісії і міжнародних та іноземних організацій – колишнього члена Венеційської Комісії від Польщі Сухоцьку Ганну, колишнього міністра юстиції та внутрішніх справ Республіки Словенія Алеша Залара, американського юриста, суддю у відставці, колишнього Президента Конференції суддів Сполучених Штатів Америки Морін О'Коннор [12]. Крім того, від Верховної Ради України рекомендована до призначення на посаду члена Дорадчої групи експертів доктор юридичних наук, професор кафедри цивільного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, дійсний член (академік) Національної академії правових наук України) Кузнєцова Наталія [13].

Станом на сьогодні Суд працює у складі 13 суддів: 6 суддів, призначених Президентом України, 3 – Верховною Радою України і 4 – з'їздом суддів України. Проте Суд у повному обсязі здійснює свої конституційні повноваження та забезпечує верховенство Конституції України на засадах верховенства права, незалежності, колегіальності та ін. Призначення ще 5 суддів Суду за результатами прозорого конкурсного відбору посилить інституційну спроможність Суду та ефективність захисту ним конституційних

прав і свобод людини і громадянина, а також свідчитиме про виконання Україною однієї з ключових вимог щодо членства в ЄС.

Список використаних джерел:

1. Opinion on Ukraine's application for membership of the European Union, European Commission, Brussels, 17.06.2022 COM(2022) 407 final. URL: <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-06/Ukraine%20Opinion%20and%20Annex.pdf>

2. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затверджена Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2312021-39137>

3. Opinion on the draft law „On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on improving the procedure for the selection of candidates for the position of judge of the Constitutional Court of Ukraine on a Competitive Basis“, adopted by the Venice Commission at its 133rd Plenary session (Venice, 16-17 December 2022) (CDL-AD(2022)054-e). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2022\)054-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2022)054-e)

4. Follow-up Opinion to the opinion on the draft Law on amendments to certain legislative acts of Ukraine on improving the procedure for the selection of candidates for the position of judge of the Constitutional Court of Ukraine on a competitive basis (Draft Law no. 9322 of 25 May 2023), adopted by the Venice Commission at its 135th Plenary Session (Venice, 9-10 June 2023) (CDL-AD(2023)022). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2023\)022-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2023)022-e)

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку відбору кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України на конкурсних засадах : Закон України від 13 грудня 2022 року № 2846–IX. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2846-20#n84>

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення положень про конкурсний відбір кандидатур на посаду судді Конституційного

Суду України : Закон України від 27 липня 2023 року № 3277–IX. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3277-20#n128>

7. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 липня 2017 року № 2136–VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2846-20#n84>

8. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення положень про конкурсний відбір кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України (реєстр. № 9322 від 25 травня 2023 року). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41978>

9. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 8 вересня 2005 року № 2866–IV. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

10. Про призначення та обрання осіб до першого складу Дорадчої групи експертів : Указ Президента України від 16 жовтня 2023 року № 691/2023. *Офіційне інтернет-представництво Президента України. Документи.* URL: https://www.president.gov.ua/documents/6912023-48625?fbclid=IwAR0ujl9rGNsx9d9Jo_Yn3n7jzoOi2ymlP0ol2jyfpWrRtDsLZRCO0ITIM

11. Про призначення члена до першого складу Дорадчої групи експертів : Рішення Ради суддів України від 18 вересня 2023 року № 40. *Рада суддів України. Документи для завантаження.* URL: <https://rsu.gov.ua/ua/documents/10>

12. Про призначення осіб до першого складу Дорадчої групи експертів та обрання їх заступників щодо оцінювання кандидатів на посаду судді Конституційного Суду України : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 2023 року № 924–р. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/924-2023-%D1%80#Text>

13. Комітет з питань правової політики розглянув кандидатури на призначення та обрання до Дорадчої групи експертів : інформація прес-служби Апарату Верховної Ради України від 12 жовтня 2023 року. *Верховна Рада*

https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/242305.html

DUE LEGAL PROCESS AS SUBJECT OF THE CONSTITUTIONAL CONTROL

Ceyhun Qaracayev

*LLD, Judge, Constitutional Court of the Republic of Azerbaijan,
Member of the CPT (European Committee for the Prevention
of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)*

In contemporary law, the principle of due legal process, in the context of judgments by the European Court of Human Rights, has become a crucial legal procedural condition for protecting individuals from arbitrary state intervention. It serves as the foundation of an effective mechanism for investigating human rights violations.

This principle is one of the objects of protection by constitutional control bodies as well. In addition, a characteristic of due legal process is its equitable nature in relation to the implementation of substantive constitutional rights.

Currently, most countries extensively regulate administrative, criminal, and in some cases civil procedures to ensure a transparent and fair mechanism for limiting rights and freedoms. However, sometimes established legal practices or the incorrect implementation of new legal provisions in a country compel constitutional courts to intervene in matters of procedural justice.

In the case of Ms. Khalilova the Constitutional Court, in its decision dated April 15, 2011, essentially established a new fair procedure for involuntary psychiatric treatment in psychiatric hospitals and the mechanism for appealing it.

S. Khalilova was criminally charged with assaulting her mother but was declared mentally ill in court and sent for involuntary treatment. Although, according to the legislation, the assessment of S. Khalilova's health status was formally conducted